

Соколёнок

5/2014

сентябрь - октябрь

Пла

зи

0+

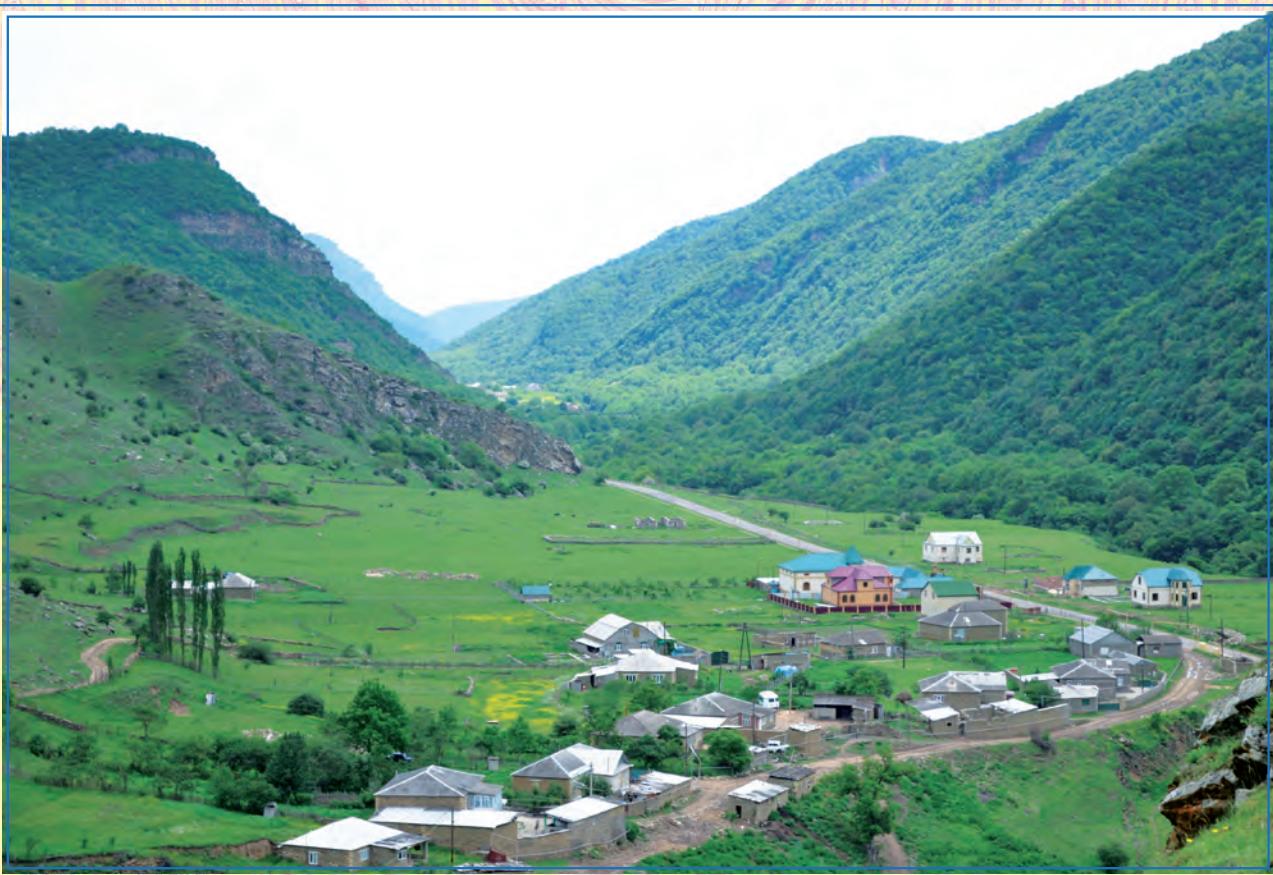
КҮЙ ВАЗЛИК САБАН БИЦИДАРИЗ АДАБГҮРАЙИ ДАГЬУСТАН РЕСПУБЛИКАЙИН ЖУРНАЛ

Бағыттардың суралар

Чирагъ нирин дере

Халкъдин гафнан гавагьиар Малла ва қыюб садакъас

(табасаран халкъдин махъв)

Гъахыну-гъахъундар улихъ вахтари Бурчарин гъулаъ сар малла. Му маллайин ляхин-кар садакъийир туврайи йишвариз, накъварихъна ва мевлюдариз гъягъюб вуйи. Гъар йигъян му, чаз наънан садакъайиз дих апПуйкЛан күури, килигури шуйи.

Йигъарикан сад йигъян мугъахъна сар бай гъюру ва дугъу:

— Закур Гъванхъарин Мурадлин садакъайиз увуз теклиф апПури дуфнайир вуз, — күури.

Му теклифниин гизаф рази гъаши маллайи:

— Гизаф ужу шул, жан бай, теклиф гъапПу йишваз гъягъюб лазим ву, — пну, жаваб тувру.

Гъванихъ бай хъадакну, саб бицли арайилан хъана сар жара кас маллайин раккнарихъна дуфну:

— Малла халу, закур ич Мурхъларин гъулаъ Мирзахандин садакъа

шула. Гъадушваз увуз теклиф ву кури, гъафунза, – күру.

Му гафарикан хъял гъафи малла-йин:

– Учвуз итни йигъян дарш, садакъа апІбан бадали жара йигъяр къягъят духыну адарчвузки, – күри, сабан люкънар апІуз хъюгъну, хъасин хъана «теклиф гъапІу йишваз гъягъюб ухшар ву», – пну, жаваб тувру.

Малла фикраликк ккахъну, хулан айтІ мина-тина жаргъури, кью-биб садакъиирра сад йигъян гъапІу Гъванхъаризна Мурхълариз люкънар апІури гъахъну. Аххирра, къара дяргъюрайи малла чатна удучІвуру ва гим’ин али адмийирихъан:

– Яраб Гъванхъар ухди садакъа гъиврудар вуйкІан, дарш Мурхълар? – күри, гъерхру.

Гим’ин алидарикан сари малла-йиз:

– МурхълартІан Гъванхъар ухди садакъа гъиврудар вуш күрза, – пну, жаваб тувру.

Мушв’ин али имбу адмийирира дугъан гафар тасдикъ гъапІну.

Хъадакну хулаз гъафи малла чавчакди: «Сабан гвачІнин ухди – Гъванхъарин, хъасин, жаргъури душну, Мурхъларин садакъа ипІарза, » – пну, къаарназ гъафну.

Малла яшамиш шулайи Бурчарин гъул Гъванхъаринна Мурхъларин гъуларин арайиъ, гъарубдихъан юкъуб-хъуб километр манзилнаъ ади шулу. Гъаддиз лигну, кьюбиб гъуларин садакъиирра итІбан бадали, малла бегъемди жаргъуб лазим вуйи.

Итни йигъян гвачІнин, ахсар ккивну-ккивундар күри, малла Гъванихъинди рякъюъ учІвру. Саб сяльтналан гизаф эргну, амкІун шит’ан духьнайи малла Мурадлин хуларин улихъ чникк тазади цИийир ккаъри имбу йигъекарин улихъинди ктахъган, дугъу:

– Учвузра жямляйт пуз шулин, гъамусра гъармайикк цІа ккапІри имбу, – гъапи.

Маллайн тягънайихъан гучІ гъаб-

ши сар нежбri:

— Хил алдабгъ, жан малла, уву гъира гъарганси гъюру вахтна гъюрушул кIури, йигъгар къанди иливунча, — гъапи.

Маллайи, гъармийир урхъайиз мушваъ гъузиш, Мурхъларин садакъа ипIахъан учв мягърум шлувал ва чкиди Мурхъилна душну, дурарин садакъа дипIну ккунивал, хъа Гъванхъарин гъармийир, учв Мурхълан хъана хъадакнумина гъайизтIан гъязур даршлувал фикриз гъадабгъну, Мурхъилнади рякъюъ учIвру. Гъамци, саб къадар гъярар-тепийир ва Бурчарин гъулра хъидипну, ахир Мурхъларин гим'инади алдахъган, сар къаби жвуу маллайн салам гъадабгъну:

— Гъаз садакъайини гъармийир имиди ухди гъафундарва, малла?

— гъапи.

Му гаф кубкIиган, бизар духъну икрягъ духънайи маллайи Мурхъларин жямяльтдиз бегъемди люкънар гъапIу.

Мушваъ учв энгел гъашиш, Гъванхъарин садакъара гъюдубчIрувал фикриз гъафи малла, гъамлин хъанара Гъваныхъинди рякъюъ учIву. Амма думу гвачIиндин гъял маллайик сарун кимдайи. Малла гъамус, лику гъабши гъайвани, ликар саб гъи, саб закур алдагъури, анжагъ лисхъандин вахтназ Гъванихъна хъуркъу. Мушваъ хпари йигъгар, рякъчар жикIури гъяркъиган, шаклу гъаши маллайи:

— Мураг гъапIрудар вуйич? — кIури, гъерху.

Х pari:

— Мураг Мурадлин садакъайини гъармийир гъязур гъапIдар вуйич, садакъа алдабгъган марцц апIурайидар вуйич, — кIури, жаваб туву.

Гъамци сад йигъан кьюб гъулан садакъа ипIуз къаст гъапIу малла сабдиканра даршиди, гашун дубхъну хъадабхънайи къаби йицси, аркбан шули чпин гъулаз хъадакнумина гъафну.

Чөлөн лишинар

Юлбика Умарова

Чвул

Улубкына чвул,
Хъубкърадар ул
Тирхурайи
Клажарихъ.

Дубхъну а бул
Гъизил мягъсул,
Гъулакк ккайи
Хутлариъ.

Тирхури айи
Клажарси,
Урхну а
Завуь ничхрар.

Чвул улубкъган,
Мани юрдар
Ву дурагиз
Ккунидар.

Абұнұслим Ағымедов

Ахыримәсі кәлж

Пис мікәри гъаптну тәраш
Гъарин гъизил
Гъаригъ пекди гъими саб кәлж
Ручы йивну лизи.

Гучури ва гүкінидиси
Либгура думу...
Мичіли жилра даптна лизи
Абхынайи ручыну.

Айжлиз ккилибурайибси,
Кәлж дубхына гүкіни.
Хиял аптын, инсандысьиб
Юқів ибшна диdiъ.

Табасарандин игитар

Еленайин къанна миржиб гъунар

Аххиримжи йисари Елена Гъяжиевна Исинбаевайкан ва дугъан спортдин вуйи гъунарикан деебхъур ихъ ватана гълийирикан тек биртлан бихъдар күри, фикир вуйиз. Узу инаммиш вуза учвуза варидализ думу аygъя күри, йиз бицли дустар.

Ав, дугъан спортдин хъуркъувалари кан ухъуз варидализ аygъяхъуз, дугъан къанна миржиб гъунариканна хабар ахъуз.

Гъамус ухъу дугъахъди, дугъан хизандихъди дериндиан таниш шулхъя.

Думу 1982-пи йисан 3-пи июндиъ Гъяжи (Хив райондин Чувек гъулан агъали, табасаранжви) ва Наталья (урус миллетдин вакил) Исинбаеварин фягъла хизандиъ бабкан гъахъну. Хизандиъ Еленайилан гъайри сарсан риш Инесса ахю шулайи. Еленайин хъуд, хъа бицли чуччун юкъуд йис гъабхъиган, абиир-бабари дурар къюридра гимнастика иан спортшколайиз тувнийи. Шубар бицлидихъянмина чпихъна гизаф ахю талабар ади, спортдин юкъи алди ахю шулайи, гъаддиз абиир - бабари хулаъра кмиди шубарихъди спортдин талитнаъ учбуз гъитуйи. Гъаци вушра бицлину чуччу пишекар спорт ухди гатлабхънийи ва думу гъамус фитнес - инструкторди лихура. Му

ляхин гъамци гъабшиб вуйи; ахюну чи Елена спортивный гимнастикайиз гизаф ягълир ву гъапиган, чан юкъи али спорт дипуз мажбур гъахънийи, гъаддиз бицлину чира чан ахю чи хътарди гъадму спортдин цирклиан дарсариз гъягъюз инкар гъахънийи. Еленайи, күруш, пишекар спорт гатлабхъундайи. Дугъан тренер Александр Лисовой Елена, юрк хъади тилилан ултуччвбан спортдин спортсменар гъязур апурдайи, Евгений Трофимовдихъна хъади гъомуру. 1997-пи йисан Еленайи « мастер спортдин» нормативра тувру. Гъамци, думу 15 йисаъди юрк хъади тилилан ултуччвбан спортдиз гъушну.

Гъеле 15 йис му спортдин циркли учбуз къан вушра, Еленайи чав чан улихъ диву месела күлиз адабгъуз

аъхю зегьмет гъи-
зигнийи ва чан гъунаари-
инди учв, чан хизан, чан миллет ва
багъри шагъур швнубсабан Европа-
йин, Варидюн'яйин ва Олимпиадийи-
рин чемпионка духьну, адлу гъапIну.
Спортдихъди сабси Еленайи урхубра
давам гъапIнийи, дугъу Волгограддин
Физический культурайин академия
ккудубкIнийи. Думу Педагогикайин
илмарин кандидатра ву.

Еленайиз чан гъедергбан хусуси
къайда а. Дугъу чан гъедергуб шу-
буб иишваз пай апIура: гъязур хъпан,
гъалибвалин ва рекорд дивбан.

Гъарсаб гъедергбан къайдайиз ду-
гъян чан юркра а. Дурарин хусусивал
юркналан илдибIурайи бафтайилан
асиллу ву. Сабпибдиз – гъязурвали-
нубдиз элвен рангнан бафта, гъалиб-
валинубдиз – укIу ранг, хъа цIийи ре-
кордар гъазанмиш апIбаз – гъизилин
ранг али бафта а.

Сифте вуди думу, Москвойиъ кIули
гъубшу Варидюн'яйин набалугъарин
чемпионатдиъ 4 метр ягълишназ гъе-

дергну, сабпи иишваз
тялукъ гъахьну, хъа сад
ийислан гъациб чемпионат-
диъ думу, Варидюн'яйин
рекордра гъазанмиш дапIну,
4 метрна 10 сантиметриз гъе-
дергну, чемпионка гъахьну.

Гъадму вахтналан башламиш
дапIну, Еленайи гъадму спортдин
цирклиан сабдихъди саб гъунар
гъазанмиш апIури гъахьну. 2000-
пи йисан Елена, 4 метрна 20 сан-
тиметр ягълишназ гъедергну, жи-
гъиларин арайиъ Варидюн'яйин
чемпионка гъахьну.

2000-пийисандиша гъильириин
арайиъ юрк хъади тIилилан
гъедергбан спортдин циркил
олимпиадайин программа-
йик кипнийи. Му ляхни Еле-
найин улихъ хъана аъхю ме-
селийир дивнийи, дугъан рюгъ-
наз артухъ къувват тувнийи.

Гъамци, 2001-пи йисан кIу-
ли гъубшу Варидюн'яйин жи-
гъиларин арайиъ вуйи чемпи-
онатдиъ 4,40 метр натижайиз
лайикъ духьну, Елена чемпи-
онка гъахьну. Хъа Берлиндиль
кIули гъубшу Варидюн'яйин
ISTAФ фестивалиъ Исинбаев-
ва сабсан рекорддиз (4,46 метр)
лайикъ гъахьнийи. 2002-пи йисан
Европайнин чемпионатдиъ, 4,55
метр ягълишназ гъедергну, Еле-
на къюби иишваз лайикъ гъахь-
ну. Му йисан чемпионка Светла-
на Феофанова гъахьну. 2003-пи
йисан Европайнин чемпионатдиъ
Исинбаевайи (4,65 метр рекордди-
нди) гъизилин медаль гъадабгъ-
ну. Гъадму йисан июлиъ Гатесхед-
диъ кIули гъубшу Легкоатлетиче-
ский спартакиадайиъ Еленайи
цIийи (4,82 метр) рекорд дивну.
Амма му йисан Варидюн'яйин
чемпионатдиъ Еленайихъан кемшрин
медальтIан гъазанмиш апIуз гъаб-
хъундар.

Варитлан ахю ад Исинбаевайи 2004-пи йисан Афина шагырий күули гъубшу Олимпиадайиъ гъазанмиш гъаптну; душваъ думу олимпиадайин чемпионка духьну, гъизилин медализ лайикъ гъахьну. 2005-пи йисан Елена чан сабпи тренер Евгений Трофимовдихъан жара (машгур, юрк хъади тПилилан гъедергбаан вуйи спортдин чемпион, Сергей Бубка тербияламиш гъапту) тренерихъна – Виталий Петровдихъна – гъушну. Гъадму йисан Еленайи кьюб (Лозанна-ийъ күули гъубшу «Супер Гранд-при» «Атлетиссима-2005» – 4,93 метр ва 22-пи июлиъ күули гъубшу «Гран-при Лондона» – (5,0 метр) Варидюн’яйин рекордар дивну.

Гъелбетда, му рекордар ихь дирбаш шуран ахиримжидар дайи. Дугъу хъана гизаф рекордар дивуз гаф тувну. Хъасин Еленайи, сабдихъди саб диву рекордари дугъан гафар субутра гъаптну. 2008-пи йисан Монакойиъ күули гъушу Супер Гран-при талитариъ Исинбаева 5,04 метр ягълишназ гъедергну. Гъаму йисан Пекиндигъ күули гъубшу Олимпиадайиъ ихьриш, 5,05 метрин рекорд дивну, гъизилин медализ лайикъ гъахьну. Дицхъанмина спортсменкайин рекордар дивбаш саб бицли вахт гъабхьну, дугъу сад йисан чемпионатариъ иштирак

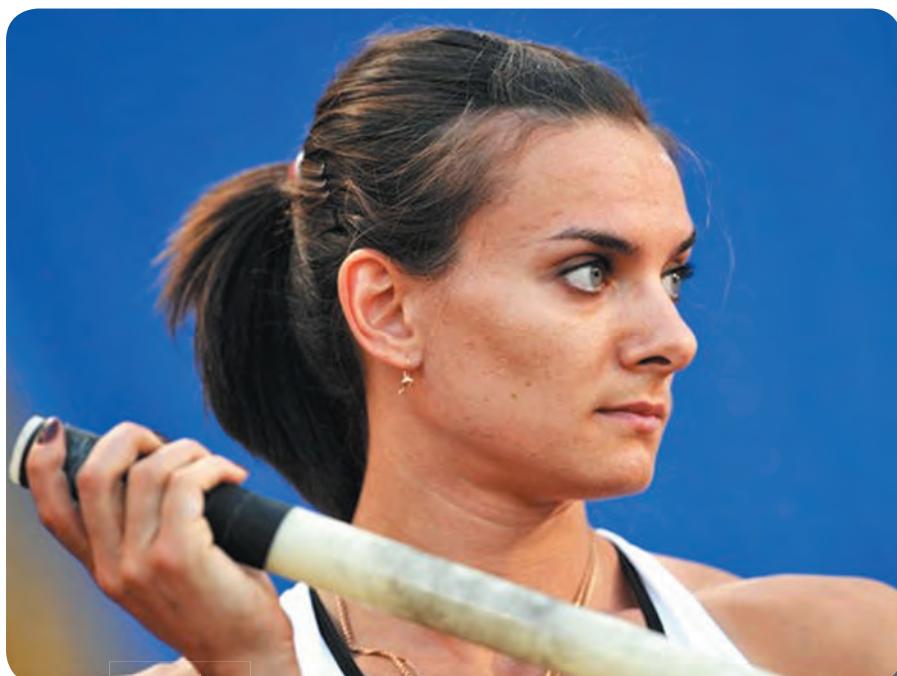
хъувал дебккну. Му йисан хайлин жямаятлугъ серенжемариъра иштирак шули, Елена. 2010-пи йисан Сингапурий гъабхьи жигыиларин арайиъ вуйи Олимпиадайин посол гъахьну. 2011-пи йисан Елена, «Русская зима» турнирий иштирак хъуб’инди, ахю спортиз къяляхъ гъафну.

Гъамци ихь адлу ватанагъли 2003-пи йислан 2012-пи йисаз 4,82 метриллан 5,01 метриинакъан вуйи рекордариин эйси гъахьну. Вари дугъан гъунарарин къадар 29 рекорд дубхьна. Думу 2007-пи ва 2009-пи йисари Laureus күуру Варидюн’яйин спортдин аднан академияи «Дюн’яйин варитлан лайикълу спортсменка» вуди ктагъну.

Спортдинси, Елена гизаф жямаятлугъ ляхнаринна иштиракчи ву. Гъамци, 2014-пи йисан Россияийиъ күули гъубшу Къюрдун Олимпиадайиъ дугъу лап ахю иштираквал гъаптну. Елена Олимпиадайин цла кабхъбаъ иштирак гъахьну ва думу Олимпиадайин гъуларин мэрарикан сар вуди ктагъну.

Елена Исинбаева гизаф рягымлу, гъякълу, жямаятлугъчи дишагъли ву. Думу уткан, гюрчег, къваз маниришра ву. Исинбаева жюрбежюр теле ва радио передачийириин иштиракчи ву. Дугъкан вари ихь Жилин газетариъ ва журналариъ биктюра, яни думу саб ихь Ватандиъ ваъ, хъа вари Жилиин адлу спортсменка ву. Ухьура думу ихь ватанагъли вуйивалиинди адлу вухъа.

Спортди дугъан хусуси хизандин уымур циб къяляхъ даптнайи. Гъамусди Елена чан хизандин уымриз артухъ фикир тувбииин илчихна, дугъаз, циб улихънаси, риш - велед дубхьна. Ухьу дугъаз чан рекордар ва велед мубарак аптури, уымрий хъана ахю хъуркъувалар, къван шадвал ва хизандиъ берекет ккун аптурхъа!

Еленайин пешкешар:

«За заслуги перед отечеством» 2-пи степень (2-пи август 2009-пи йис).

«Орден Почета» (18-пи февраль 2006-пи йис).

«За заслуги перед Отечеством» ордендин II-пи степендин медаль (13-пи август 2012-пи йис).

Астурийский принцдин Премия (2009-пи йисан октябрь).

Донецкдин лайкълу ватандаш (2006-пи йис).

Track&Field News журнали 2010-пи йисан 31-пи январиъ Елена Исинбаев

ва десятилетиейин варитлан лайкълу легкоатлетка вуди кадагъну.

Track&Field News журнали думу 2004-пи ва 2005-пи йисарин Дюн'яйин варитлан лайкълу легкоатлетка вуди кадагъну.

ИФФФ-ди Елена 2004-пи, 2005-пи, 2008-пи йисарин варитлан лайкълу атлет вуди гъисаб гъаплану.

2005-пи ва 2008-пи йисари Елена Европайнин варитлан лайкълу легкоатлетка гъахъну.

Москвойин Кузьминкайъ «Высота» кинотеатрин гъвалахъ Еленайин ччувирахъ фонтан ачиш гъаплану.

Тарих

Ягълишин

Къайд

23 февраль 2012-пи йис	5,01 м WR	Элебку дараматдиъ
28 август 2009-пи йис	5,06 м WR	
15 февраль 2009-пи йис	5,00 м	Элебку дараматдиъ
15 февраль 2009-пи йис	4,97 метр	Элебку дараматдиъ
18 август 2008-пи йис	5,05 метр	
29 июль 2008-пи йис	5,04 метр	
11 июль 2008-пи йис	5,03 метр	
16 февраль 2008-пи йис	4,95 метр	Элебку дараматдиъ
10 февраль 2007-пи йис	4,93 метр	Элебку дараматдиъ
12 февраль 2006-пи йис	4,91 метр	Элебку дараматдиъ
12 август 2005-пи йис	5,01 метр	
22 июль 2005-пи йис	5,00 метр	
22 июль 2005-пи йис	4,96 метр	
16 июль 2005-пи йис	4,95 метр	
7 июль 2005-пи йис	4,93 метр	
6 март 2005-пи йис	4,90 метр	Элебку дараматдиъ
26 февраль 2005-пи йис	4,89 метр	Элебку дараматдиъ
18 февраль 2005-пи йис	4,88 метр	Элебку дараматдиъ
12 февраль 2005-пи йис	4,87 метр	Элебку дараматдиъ
3 сентябрь 2004-пи йис	4,92 метр	
24 август 2004-пи йис	4,91 метр	
30 июль 2004-пи йис	4,90 метр	
25 июль 2004-пи йис	4,89 метр	
27 июнь 2004-пи йис	4,87 метр	
6 март 2004-пи йис	4,86 метр	Элебку дараматдиъ
15 февраль 2004-пи йис	4,83 метр	Элебку дараматдиъ
15 февраль 2004-пи йис	4,81 метр	Элебку дараматдиъ
14 июль 2003-пи йис	4,82 метр	

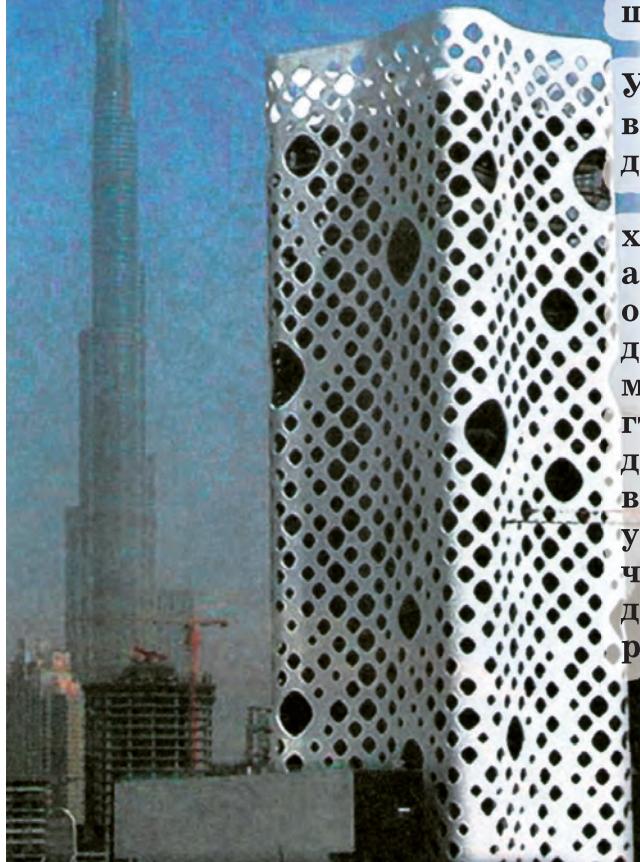
Хал - нис

Вари жилиин алиқыан кьюлар му айламатнан нисуз ухшар хал чиз гъябкъиган, шадвалиан фикрихъян хъадахъуб мумкин ву. Хъа ухъу му хулаз гъилигиган, гъелбетда, гъаври шулахъу – му нис дар, му хал ву.

Му О – 14 номер али чIвурд Дубай шагыриъ Умемото кIуру архитектори тикмиш гъапIуб ву. Му айламатнан 22 этаждин хал кьюб этаждин шибритIииин дивна.

ЧIвурд 2007-пи йисан февралиъ дивуз хъюгънийи. Му О-14 номерин чIвурдаъ варж агъзурихъна квадратдин метриин бизнес-офисарихъан ерлешмиш хъуз шулу. Му чIвурд дивруган махсус, 100 йисарииинди 50 градус манишин аых апIуз шлу, бетон ишлетмиш гъапIнийи. Хъа хулан цалариъ айи урхъар – дураг аыхъювалихъан, ригъдихъан ва ламунвалихъан урхюз дапIнайидар ву. Му, нисуз ухшар, чIвурд Дубайиъ айи жара айламатнан чIвурдарин дестейиъ ерлешмиш дубхъна ва диди гъира чаз лигурайидарра шагыриз гъюрайи туристар тяжублу апIура.

Бүрдж-Халифа

Халиф Гъарун аль-Рашиддин вахтна дибик. Инейи «1000 ва саб йишв» күру машгүр махъвар ухузси вари дюн'яйин агъалийириза таниш ву. Белки, гъаддиз гюре, дюн'яйи варитан ягъли чүвурда зра гъадму халифдин ччвур тувуншул. Му дараматдин ччвур Бурдж – Халифа (Халифдин чүвурд) ву. Чүвурд Аырабарин Эмиратаrin меркез Дубай-иъ ерлешмиш дубхына. Дидин ягълишин 828 метр (163 этаж) ву. Му дарамат саб шагърин айт! сабсанана шагъур шлуси фикриъ бисну дивуз хъюгъюб вуйи: чан газонар, бульварар, паркар, бассейнар, мистар, офисар ва хулар ади.

Чүвурд диву кас Америкайин архитектор Эндрю Смит ву. Дарамат, гъеле, 2004-пи йисан дивуз хъюгънийи в 2010-пи йисан ккудубкүнийи. Чүвурда саб неделяйин арайиъ 1-2 этаж диври гъахыну. Чүвурда 57 лифт ивна, му лифтар, дюн'яйи варитан гужли, 18 м/с скоростар айдар ву. Эгер чүвурда, саб фициб - вушра читинвал, гъайгъусувал, ца кабхъуб, гъабшиш, мушваъ аи циз айкси къайдай (противопожарная система) дараматдиан 32 минутди вари инсанар чатна адаъру мумкинвал тувра.

Сабдикансана дарпиidi гъитуз шулдар, чүвурдан ягълишин 650 метр гъабшиган, милин парашют-дихъди гъедергру къягъяларра гизаф гъахынийи. Гъелбетда, дурагиз милин гъедергру ихтияр сарира тувну адайи, думу ляхин гъаптарин ахю штрафарра алпурайи. Гъаци вушра, парашютистар сарихърана дерккүз шуладайи...

Эвел

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

33

32

34

31

35

36

37

50

30

49

Ахир

Гынтир

ТАМАШИ АХЫМАР

Тамаши апбан къайда журналин ахиримжи машнаң тувнача.

Сувайнат Кюребегова Республикийн циркнан искусствоин Мектебдин 45 йисаз

Узу сабпи рабари циркназ бицЛивахтна адашдихъди гъушур вуза. Ихъ республикайиз чан цирк адайи, гъяйифки, гъамусра адар, цирк Дербентшагъриз Ростовдиан, даршсан Киевдиан дуфнайиб вуди гъабхьнуш, кІваин илимдариз. Циркнаъ учбуриз узу жара альамдиз алдахъубси гъибгъ-нийзуз. Мотоцикл хъапрайи маймун гъябкъган, къадарсуз мюгътал ва шад гъахъниийзу. Циркнаъ гъацира гириир гатЛахърударин ва жилин пягъливна-рин альаматнан номерар гъяркъний-зуз. Думу циркназ гъягъюб гъарган-диз кІваин илмийиз.

Цирк бицЛидаризси, ахюдариизра альаматнан вилаят ву. Ихъ республи-кайиз чан цирк адаршра, Огни шагъ-риъ циркнан мектеб айивали циркни-

ин юкІв али бицЛидариз му искуство табигъ апЛуз мумкинвал тувра.

Цци Республикийн Циркнан ис-
кусствоин мектебдин 45 йис тамам
шула. Ихъ республикайин Циркнан
мектебдин тарих ихъ ватанагъли,
циркнан искуствоин багъадур Ка-
мил Агъакеримович Къурбановдилан
ккебгърайивали утканвал гъисс апЛуз
гъитру. Гъачай, дугъахъди багхъанси
таниш шулхъя.

Камил Къурбанов Табасаран рай-
ондин Жугъдил гъулаъ бабкан гъахъ-
ну. Вари бицЛивахтнаан гъюрайидар
ву, кІуруганси, Камил Къурбанов-
дизра чан бицЛивахт ади гъабхьну. Гъулан шараптариъ ахю шулайи
вари бицЛидаризси, дугъазра хулан
мяишатдин ляхнар апЛуб алабхъну:

шид хуб, гакІвлар уркуб, хяр убшувуб, малар-марччарихъ гъягъюб...

Амма дугъу фукъан гъагъи ляхин вушра аыхю гъевесниинди ва жавабдарвалиинди тамам апІуйи. Гъаци бицІидимиidi чан хасият лигим апІуз хъюгъю Камил Къурбановди гъеле гъулан ккурукуччиригъ гъагъзапІри, гъванар гатІахъури вердиш'валар гъахури гъахъну. Багъри гъулаъ мектеб ккудубкІубси, Камил Къурбанов армияйиз гъурхнийи.

Киевдиъармияйиъ гъуллугъ апІури гъахьи думу, дюшюшнаанси циркнан студияйиз регъбервал туврайи, Илья Кащеевдихъди таниш шулу. Гъадму таниш'вали Камил Къурбановдиз чан къисмат циркнахъди айлакъалу апІуз кюмек тувну. Багъадуринубсиб жан хъайи, къувватлу жигъил Камил Къурбанов Кащеевдиз гизаф къабул гъахънийи ва дураги дишлади тренировкир гъахуз хъюгънийи: гириир гатІахъуз, гъадгъар цАркуз, гарднихъ гириир дисуз...

Сад йислан устад Илья Кащеевдихъ циркнан искуствоиан айгъувалар гъадагъу Камил Къурбанов Киевдин культурайин Дворецдин сягънайиина удучІвуру. Циркнан багъадурин удукууваларин сяргъятар адай: гъадгъар цАркуйи, гириир за

апІуйи, дурагатІахъуйи, гардниинди дисуйи. Тамашачириз рякъюз, лигүз вуйи, къувватлу дагъустан бай кІваатІан къабул гъахънийи, дураги думу гурлу гарччлариинди къабул апІуйи. Гъаци Камил Агъакеримович Къурбановдин уымриъ цирк уччІвру. Хъасин дугъу, чан ккебгъу рякъ давам апІуз метлеб ади, Черкассы шагъриъ циркнан искуствоиин мектеб ккудубкІуру. Гъаддихъанмина Камил Къурбановди ургуд йисан Киевдин циркнаъ ляхин гъапІну. Амма уымриъ вари ухъу планламиш апІурайиганси шулдар. Циб вахтналан Камил Агъакеримовичдин багъри чве кечмиш гъахънийи, дугъан шубур бицІир абайин гъайгъударвалихъ мягърумди гъузнийи. Аллагъди гъабжи инсан вуйи Камил Агъакеримовичдихъан му айгъвалатнаъ гъайгъусуди гъузуз гъабхъундар, чан вари уымрин аку хиял рякъюъ гъибтну, думу багъри гъулааз чвуччвун бицІидарин гъайгъу зигуз гъафну. Амма уягъ гъабхъи булагъди, фукъан дерин жилиъ ашра, чаз ахмиш хъуз рякъ абгури шулу, кІуруганси, кІваъ циркнакан марци гъевес гъубзу Камил Къурбановдира чан бажаругъ ашкар апІуз йишв гъабгну.

1969-пи йис вуйи. Гъамус Огни шагъриъ яшамиш шулайи Камил Агъакеримочди шюшдин заводдин культурайин Дворецдиъ циркнан студия абццнийи. Студияийи дугъу бажаругълу бицЦидарихъди ляхин апЦури, дурагиз циркнан искусство улупури гъахъну, варжариинди акробатар, пягъливнар, гимнастар гъязур гъапЦну. Гъамус Дагъустандиъси, Урусатдиъси, жара гьюкуматариъра кЦули гъягъюри гъахы конкурсариъ иштирак шулайи Камил Къурбановдин машгъурвал ахюб вуйи. Камил Агъакеримович Финляндияйиъ, Германияйиъ, Болгарияйиъ, Испанияйиъ, Францияйиъ варитЦан адлу конкурсариъ иштирак гъахъну. Тамашачийириз саб геренди шубуб гъадагъ илбижру багъадур дишла аygъю шуйи. Дугъан къувватну вари гъайран апЦуйи...

Йисарилан гъадму студияйин би-

найин республикайин руководствойи ихтияр тувбииндиги Камил Къурбановди Дагъустан республикайиъ саби циркнан искусствойин Мектеб ачмиш гъапЦну. Му Огни шагъриъ яшамиш шулайидаризси, вари республикайин агъалийиризра ахю гъядиса гъабхъну. Циркнан саби мектеб – саби псинчI.

Гъаму йисан республикайин Циркнан саби мектеб абццну 45 йис шула. Гъи му мектебдиъ йицЦубдилан артухъ отделенийир гъяракатнаъ а, 150 урхурайири циркнан искусствойиан аygъювалар гъадагъура. ЯгъчIвурна хъуд йисандин арайиъ циркнан мектебди аygъзрацииндиги выпускникар детну. Дурагин арайиъ вари дюн'яйиз машгъур инсанар а. Фила-вуш Камил Агъакеримочди регъбервал туврайи циркнан мектеб ккудубкIу Айна Ибрагьимова гъамус Москвойин циркнаъ лихура, думу вари дюн'яйиз машгъур артист ву. Республикаийи кЦули гъягъюрайи саки вари ахю серенжемарий циркнан мектебдиъ урхурайидар иштирак шула...

Хъуркъувалиинди ГИТИС ккудубкIу, машгъур Юрий Никулиндихъ гъурху РФ-ийн Гьюкуматдин премияйин лауреат, «Ватандин улихъ лайикъувалариз» Ордендин сагъиб, Огни шагърин гьюрматлу ватадаш Камил Агъакеримович Къурбановдиз цци «Йисандин директор» медальра тувну. Хъа дугъу регъбервал туврайи республикайин Циркнан искусствойиин мектеб «Урусатдин 100 ужударстар мектебар» конкурсардиъ гъалиб гъабхъну.

Ихъ бажаругълу, гьюрматлу ватанағълийин му хъуркъувалар – ихъ утканвал ву.

Республикайин циркнан искусствойин Мектебдин юбилей тебрик апЦури, дидиз регъбервал туврайи Камил Агъакеримовичдиз, урхурайидарин ва мялимарин колективариз хъуркъувалар ва мюгъкам сагъвал ккун апЦурхъя.

Михаил
Лермонтов

Мцыри

I

Арагвана Кура – кьюб нир,
Архыну сабдин хабарий саб,
СатИи шлужвахъ, чийрси ккуни,
Хъади гъабхъну саб килиса.
Душну адар гизаф йисар,
Гъамусра рякъюрвуз, инсан,
Гъибицурайи йишвхъан дагъ
Килисайин дипнайи тагъ,
Алдаку урнарин дестгар,
Дазаргнайи ягъал чІвурдар.
Убгур амдар, амма тагънакк
Улар аргру лампайин акв,¹

Я кешушрин ебхъдар вяаэз,
Я ухъхъан урхурай дюаь.
Харабирий анжагъ ами,
Яш дубхънайи къаби адми,
Идитнайир варди ул'ан –
Инсанари, аъжлира чан.
Уърхюра дугъу му гъюрдар,
Марцц апIура накъвдин гъванар.
ДидикIна гъванарик гафар –
Гъубшу уъмрин ад, тярифар;
Паччагъдикан сар: уъмрий чаз
Чан таж гъагъи гъабхъиган кІваз,
(Улупна йис, улупна ваз),

¹ Мцыри – гуржи чІалниинди, «гъуллугъ апIур адру монах», яна дин-дин килисайиъ яшамиш шулайи, амма дин хъапIбаз чан уъмур бахш дапIну адру инсан кІуру гаф ву. (М. Ю. Лермонтовдин къайд).

Монах – дюн'яйин ляхнар гатIахъну, аъхиратдихъ хъергнайир.

Фици чан халкъ кпикънуш дугъу
Урсатдик, кади гъайгъу.
Ва Аллагъдин уж'вал гъафну
Гуржистандиз! – думу гъабхыну
Кюкдихъ хъайи сирин багъдиъ,
Душмнарихъан гучI адарди,
Дуствалин гъаравликк ккади.

2

Урус генерал саб ражну
Тифлис шагъриз гъяри гъахъну,
Йирхъуд йисаъ айи бицIир
Хъади чахъди, гъапIур йисир.
КtIерццуру бай, ккюбгъюз дархъи
Аъзият рякъяриъ ярхи.
Зяиф бицIир, ккуру цIирсир,
ГучIурра вуй, дагълу цIигьси.

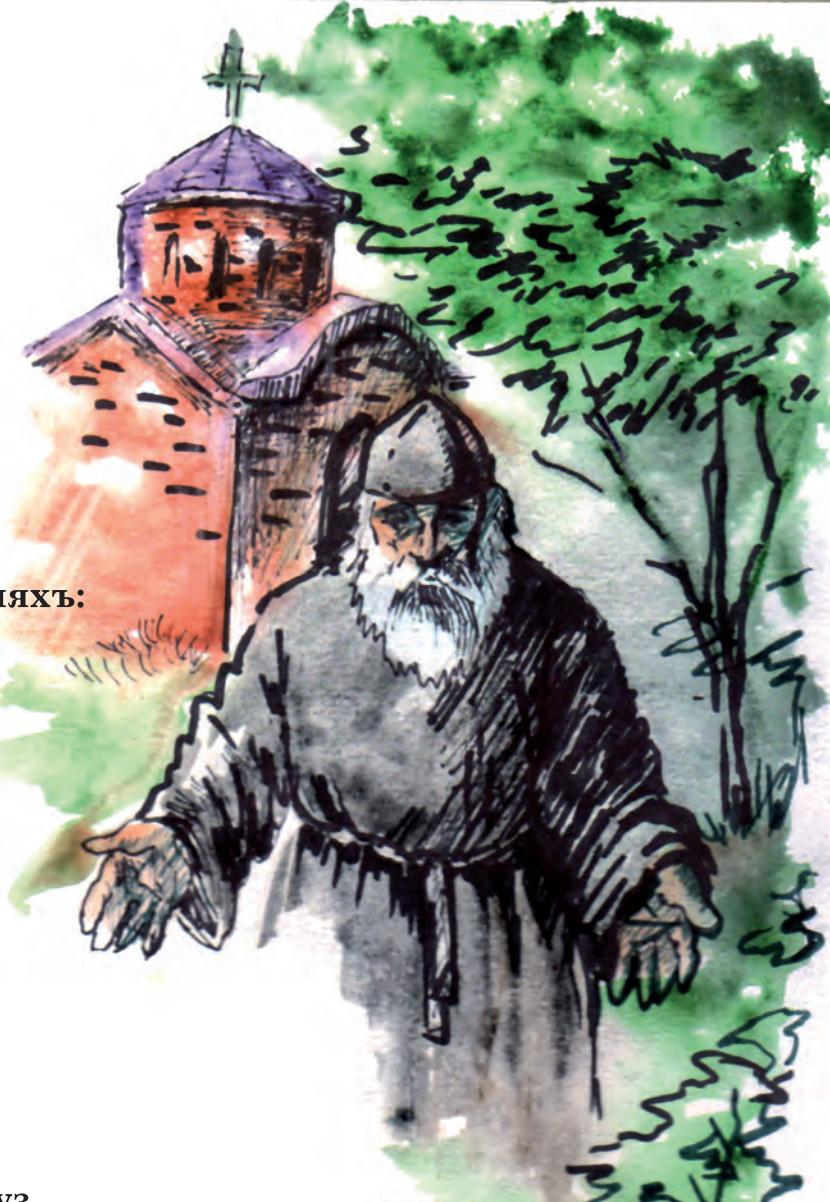
Амма иццрушнан аъзабну
Чан кIвак капIу гужли рюгъну,
Тувну чаз абиирин къувват.
Ва, аързакъан дарапIди зат,
Ккабгъри уъзур, ерхъдар дугъан
Зяиф угъар кIвантIаригъян,
Хили ярхла дапIну ипIруб,
Ктабгъну такабурди йикIуб.
Килисайин касди яшлу
Язухъ'вал'ан му аъзарлу,
Къабул гъапIну, гъорхну бицIир –
Хъана жанлу гъабхъну му цIир.
Надинж'вал зат дарури хас,
Кадабгъуру ялгъузвал чаз.
Ккагъну аъзабну, чан улар
Лигуру, алдахъну ухътар,
Пашманвалра ади машнаъ,

Багъри юрд айи терефназ.
Гъавриъ шули чалнан жара,
Хъасин думу, имдур чара,
Йисирвалиъ шулай вердиш,
Дюн'яйихъди дарур таниш.
Гъязур вуйи, гъузну мушваъ,
Къабул апIуз му умур кIваъ.
Амма мучIу сад иишван чвлин
Гъергру, дубгуру шил балин.
Шубуд йигъан гъагну думу,
Ва гъидихъну чюлиъ ламун,
Гъаврихъ хътарди, кабхъну чак мяхъ:
Килисайиз гъахну къяляхъ.
Аий думу гучI шлу гъялнаъ,
Ипниди, адарди машнаъ
Чиви умрин мискъалсиб инчI.
Фу гъерхишра, жавабра гъич
Ебхъурдайи бицIи балхъан,
Гъябгъюрайи умур дугъхъан.
Ва гъафну балихъна сар кас:
Аькъвлар тувну, гъапIну миннат;
Такабурди лигну дугъаз,
Уч дапIну чан аьхир къувват,
Бали ккебгъну му ихтилат:

3

«Йиз кIваъ фу аш ккунди хъпехъуз,
Дуфнава, чухсагъул увуз.
ШлизкIа гъапIиш гъи ихтилат,

Белки, йиз кІваз хъибди рягъят.
ГъапІундарза шлизкІа чIуруб,
Хъа йиз умур аygъю апIуб
Гъаз вухъа яв, фу а дидкан?
Хъа юкІв ктибтуз шулин узхъан?
Гизаф ярхиб дар умур йиз,
Йисирвализ хъапIуб гъийиз.
Му умрарихъ кьюбдихъ бисуз
Гъязур вуза саб – сикинсуз.
Айзуз фикир, ва анжагъ саб,
Ва аышкъра саб, апIруб кабаб.
Мяляхъвси, чав убчIвну йиз кІваъ,
ДипIну, дубгну – рюкъ а душваъ.
Фикри узу апIуйи жалб
ТIирхуз дина, гъатIабццну хаб –
Альаматнан дюн'айиз саб,
Дагълар дифрягъ жин шлу йишваз,
Ухшар хъуз саб азад люкъраз.
Нивгъари ва хажалатну
Думу йиз аышкъ гъюбхну йишвну;
АпIурза учв зарди тасдикъ
Жилин улихъ, улихъ завун.
Азуз му аышкъ, ктарзук тахсир –
Хил алдабгъуб апIдарза ккун.

4

Гъеебхъунзуз, къабир, швнубан,
Узу гъюрхюнва аъжлихъан –
ГъапIуз?.. вуза тIурфнин хили
КтубтIу саб кIаж, юкъуб цалиъ

Аъхю гъахъи надинж бицIир,
Йиз къисматну гъапIур йисир.
ШлизкIа узхъан пуз гъабхъундар
Марцци гафар – «адаш», «дада».
Ккун гъабхънийвуз, къабир, узуз
Думу гафар гъархуз гъитуз.
Гирами сес му гафарин
Зухъди бабкан гъабхъиб дарин!
Хъайи вардихъ ккуни дустар,
Ватан ва хал, багъри касар.
Узуз дихъуб вуйи читин
Ккуни ксар ваъ, накъваркъан чпин!
Думуган, йиз дерд дапIну аъх,
КІваан узу гъапIунза аъгът:
Герендижъан, дерднаан йиз
Убхурайи мухур аъзиз
Кабсуз умрий жара мухрик,
Таниш даршра, вуйи багъри.
Гъайиф, думу марцци хиял
ГъабкIну, имдар; уълкейиъ яд
Ади гъабхъиб, йибкIур йиз юкIв,
Йитим вуйиб, ва вуйиб лукI.

5

ГучIурдарзуз учIувуз накъвдиъ,
Даабхна, кIур, аъзаб дидин,
Даим сикинвалиъ айиб;
Уъмрихъан хъуз вузуз гъайиф.
Жигъил вуза... Аъгъдарвуз дарш
Хиял живанвалин шабаш?
Гъархунвуз, дарш аъгъдарвуз ккун
Хъувал фу вуш, ва хъуб даккун?
Фици юкIвра шулуш гъялак,
Ригъдин нураг куркIруган чак,
Дийигънайган ягъял чIвурд'ин;
Фициб гъава шулуш душв'ин,
Ва саспиган цалигъ дидин
ГъюбчIвну, шулуш жигъил луф жин,
ГъитIибхуб ярхла юрданаан,
ГъитIибкIнайиб мархъ-тIурфнихъан?
ДабтIнаш кIурза уъмур увуз:
Гъахъунва къаби ва ялгъуз,
Имдарвуз уъмрин тек хиял.
Гъаз дерд кавуз? Гъубш уъмур яв!
Авуз гъархуз шлу яшайиш –
Узхъянра шуй хъуз яшамиш!

Урус чIалнаан таржума гъапIур
Аъбдурягъим Аъбдурягъманов ву. Давам
гъюру номериъ.

Гъяжимурад
Альимурадов

Идрисиз яркбра зиян дуохънаи бицли мирш алабхъну

Хъадан июлин мани йигъарикан сад йигъан Идрис, циб вахт ккимиidi масляйт дапІнайиганси, гъунши гъулан баярихъди, балугъар дисуз гъягъанди шулу. Абайи дугъаз ихтияр тувру, амма, иишвазди гъудрузди, вахтниинди хъадакну гъюб ккун апІуру.

Баяр улхъан йигъан миди, мялхъярра ккадагъну, балугъар дисру саняльтарра даргну, нирихъна гъягъюз гъазурди шулу. Нирихъна гъягъюри саб сяльткан шуйи. Идрисди чахъди Тарзанна гъадабгъуру. Юлдшар, бегъемди тамширра дапІну, балугъарра дидисну эргдар, къяляхъ рякъюз учІвру. Къяляхъ гъурайи баяри мейвийир итІури, гъюдарихъ хъергри, гъайванатарин аьмларииин гъяран шули чпин рякъ давам апІурайи.

Саб дупну Тарзан, улихъ жабгъну, рукариин алабхъуру. Душвгъян миршун дай гъютІубччуру ва, улхъан лик ликудиси, аззият кадиси, жабгъуз хъюбгъру. Тарзан дидихъ хъебгган, думу алдабкуру. Бицли миршран улхъан гагул ликин швякъ ицурайи. Диidi гужназ ицурайи лик ккубсрайи. Баяри думу Мансур абайихъна гъабхуз масляйт апІуру. Сифте бицли мирш кюори дибисну гъабханди шулу, амма мици гъягъюз читинди вуйи. Гъар эргкъан баяр ял йивуз дусри шуйи. Альхирки, дураги носилкъирстар дюзмиш дапІну, мирш илипну гъабхуру. Гъамци, юкъури дибисну гъабхурайган баяриз лап рягъят шулу. Гъаци вушра, дураги дусри, эрг'вал гъадабгъури, гъягъюру.

Гъягъюрайи рякъюъ Идрисди чав Рекс фици йикІубдиккан ккадабгънуш, хъа Рексди учв фици ичІ’ан адагънуш, баяриз қдибтнийи. Дугъу швеъдин бякъяйихъди гъабхъи гъядисара баяриз кидибтну. Дустари браконьеариз гизаф люкънар гъапІу.

БицІи мирш хъади баяр хулаз хъуркъубси, Мансур абайи бицІи миршнан лик марганецдин ширихъди дижибкІну, чав гъязур дапІнайи мазь кадатну илибтІуру. Мансур абайиз му мирш угъраш инсанари ккивнайи рукъаригъ гъябхъоб аыгъю гъабхънийи ва инсанарин гъяясуввалиин мюгътал вуди дурагиз тюмбюгънан гафар пуз хъюгънийи. Думу тахсиркраг фужар вуш дарагди учв хъдадакрубдиккан абайи баяриз мялумат дебккийи.

БицІи миршран лик илибтІурайи Мансур абайи, дидихъди гафар апІури : «Уву гучІ мапІан йиз гирами, ухъу уву ухди ликриин апІидихъя. Гъяясузар, увуз зиян апІуз ккунидар гизаф а, хъа уву ккунидарра фукъан аш лиг, гъа» – кІури, баярихъинди хил алаъну, улупуру.

Баяр абайиз ва Идрисдиз «гежихайир» дупну, чпин хулариз гъягъюру. Идрисдиз йишвну лап къаназ нивкІ гъафундайи. БицІи миршран багахъ дусну, дидкан хилар қдатури: «Абх йиз гирами, абх йиз ужуб, сагъ йибхъ ухди. Ухъу сабси жаргъидихъя» – кІури, мирш абхуз ккаъри, гъамциб мяъли апІуру:

«Абх йиз гирами, абх багъри.
Абх ужуб йиз ва багъалуб.
Лай-лай. Лай-лай. УълчІюкъ улар.
Сарира увук кучидар,
Яв нивкІ чІур апІурра хъидар,
Яв багахъ хъаза зу, йиз дуст.
Лай-лай. Лай-лай. УълчІюкъ улар.
Ширин нивкІар рякъри увуз,
Аъхю яркур, чуру майднар,
Вари уч духъна яв дустар.
Ликар вари сагъ шулу яв.
Уъзрарра терг хъиди гъи яв.
Лай-лай. Лай-лай. Абх йиз ужуб,
УълчІюкъ му яв бицІи улар.

Мяъли ккудубкІубси, Идрис учвра нивкІуз гъягъюру.

ГвачІнинган гъафи Идрисдин юлдаш баяриз бицІи миршуз ипІруб тувуз ккун шулу. Мансур абайи миршуз никк фици тувну ккундуш Идрисдиз ва баяриз улупуру. Саб хли ушв дидин тІапІну, тмуну хли муччвриъди миршун ушвнигъ никк гъюбзну

ккундийи. Гъамци баяри тухъ хъайиз-
къан миршуз никк тувру. Хъайигъан,
сар бали гвачIнинган чпин хюндикан
никк ккудубзубси, думу бутылкайиъ
убзну соскара иливну миршуз хъади
гъюру. БицIи мирш ухди соскайихъди
вердишшулу. ДииниккхъутIухурайи
саягъ гъябхъю баяр, гизаф шад шулу.

Абайи улупубси, Идрисди ва дуста-
ри гъар гвачIнинган ва хъяяхъган
миршун лик улдубчури, тазади, мазра
кадатури, илибIури гъахъну.

Гъамци кьюд гъяфта гъябгъюру.
Зиян сагъ хъуз хъюбгъру. Идрисдин
дустар гъюри, мирш жибкIуз нирихъ-
нара гъабхури шулу. Идрисди дидиз
лепе йивузра улупуро. Думу Идрис-
дихъан ярхла гъубзри шулдар, наана
гъушишра Идрисдихъ хъебгну жаб-
гъури гъябгъюри шулу. Идрисна чан
дустар нириъ усруган, миршра жабгъ-
ну дураихъди нириъ убсуйи.

Яваш-яващи мирш хулаъ айи ху-
ирихъди, пеэрихъди ва жара гъай-
ванатарихъди вердиш шулу. Диин

уйинариин Идрисра шад вуйи. Аъхир-
ки, мирш сагъ шулу, варидаихъди
вердиш либцуру. Мейвийир уч апIуз
гъягъюрайи Идрисди мирш чахъди
ярквраз гъабхуру. Спариъ корзин-
ка дубисну гъабхуз вердиш апIуру.
Идрис уч апIури саб иишвахъ дусиган
миршли корзинка спаригъ дубисну
гъадушвахъна гъабхуру. Идрис дид'ин
гизаф рази духыну гъузру, Аллагъдиз
шюкюр апIуру чаз гъациб бахтавар
мирш къисмат гъапIу.

Саб сабдихъди шадлу йигъар гъя-
гъюру. Мирш сагъ гъабхъибси, ухди
аъхюра хъуз хъюбгъну. Диин кIул'ин-
ди укI ипIуру, кIажар кудутури
ипIуру. Идрисди дидиз бутылкайиан
никк туврадаршра, хил'ан хушниин-
ди ипIруб ипIуру. Гъамци Идрисдиз
сарсан ярквран багъри дуст дихъуру.

Гъайванатарра, инсанарси, дуства-
лин гъавриъ шулу, дурагизра тю-
менар ккунидар ву. Бязи инсанарси
дарди, гъайванатарин дуствал мюгъ-
камуб ву, дурагин инсандинхъна вуйи
мюгъюббатнан къадар удукъруб дар.

Зарисовки цветы

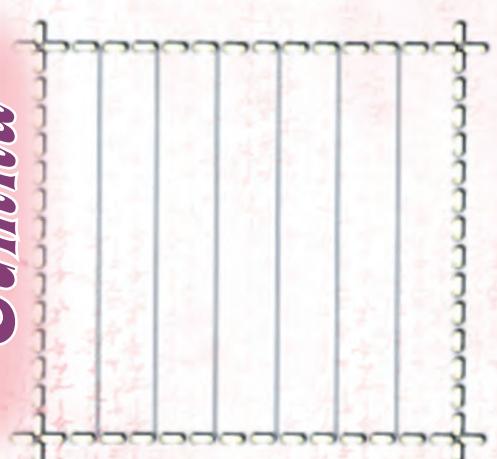
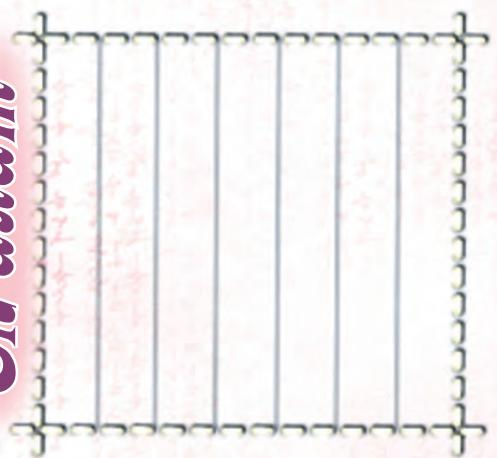
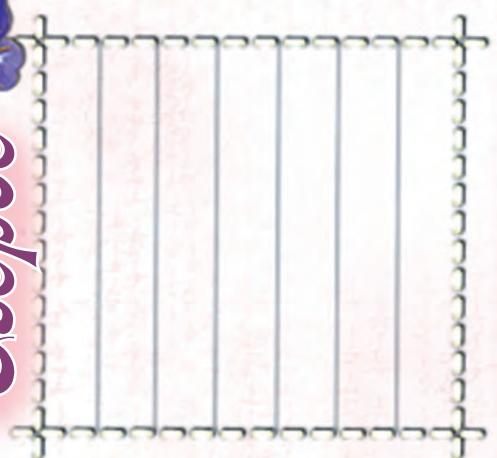

Кни

План

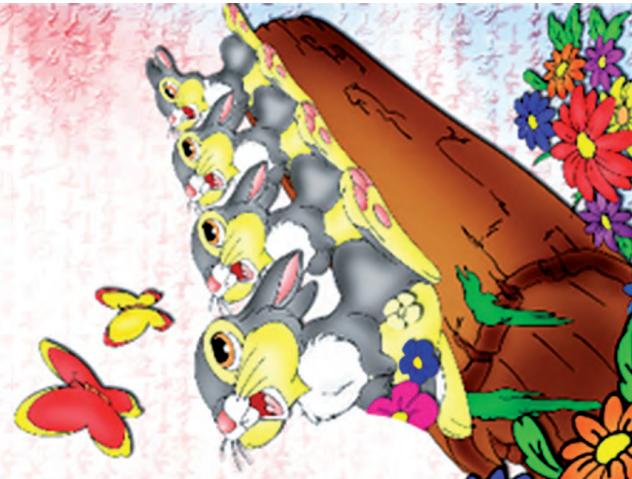
Борбс

Хамис

Женчи

Жини

ТАМАШИ АПІБАН КЪАЙДА

Гъачай, бицїи дустар, ярквраз сейриз гъягъюрхъа, душваъ аи жара гъяйваната-рихъди таниш шулхъа ва ярквраъ гъянигъуз-йир уч апIурхъа. Увухъди яв дустаризра тек-лиф апIин, гъаз гъапиш гъянигъузийир уч, апIруган увуз кюмек лазим ву. Гъачай, ря-къюъ учIурхъа!

МутамашикюрваяшнурсарбицIирихъди апIуз шулу. Тамаши апIбан бадали кубик ва тамашийин иштиракчийиз гъарсариз фишкя лазим ву. Фишкайир эвелиъ дивру. Нубатнахъди кубик гатIабхъури, иштиракчири сабдилан башламиш дапIну, чпин фишкайирихъди гъягъюб башламиш апIуру.

Тамашийин метлеб – сарпирди аыхирихъна рукъуб ву. Амма ухъу гъаму къайдайир фикирназ гъадагъуну ккунду.

- 1.стрелкайи улупнайи терефнахъинди гъа-рах;
- 2.сабансан кубик гатIабхъ ва къяляхъ гъа-рах;
- 3.саб ражари гъягъюб гъидип;
- 4.сабсан ражари гъарах.

Соколёнок

Пази

5/2014

сентябрь - октябрь

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель
Правительство Республики Дагестан

Журнал зарегистрирован федеральной
службой по надзору в сфере связи и
массовых коммуникаций.
Регистр.номер ПИ№ТУ5-0027 от 21
мая 2009 г.

Издается с января 2009 г.

Главный редактор
Мурад Ахмедов

Редколлегия:
А.Исмаилов (зам. гл.редактора)
Т.Зургалова (ответ. секретарь)
Ф.Султанова (редактор выпуска)
П.Асланов
Ш.Казиев
Г.Омарова
Ш.Шахмарданов
С.Кюребегова
А.Абдурахманов
Э.Ашурбекова

Худ. редактор З. Даганов
Тех.редактор Т. Лузина
Художник номера А. Самарская
Художник обложки А. Качаев

Выход в свет 14.11.2014 г.
Тираж 439 экз.
Заказ № 138

Типография: ООО «Издательство «Лотос»».
Адрес типографии: 367025, РД г. Махачкала, ул. Пушкина, 6.

Редакция и издатель: Государственное бюджетное учреждение Республики Дагестан Редакция республиканских журналов «Соколенок» и «Литературный Дагестан».
Адрес редакции и издателя: 367025, РД г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Табасаранский язык.
Индекс: на год - 78438,
на полугодие - 73888.

Цена свободная.